

competence, which is included in the list of key educational competencies, and implies tolerance and empathy.

In our opinion, achieving this goal is facilitated by providing students with accessible information on the idea of gender equality, demonstrating the benefits of joint activities of members of different sexes and giving examples of gender inequality. For example, women have fewer prospects than men in finding a well-paid job and therefore being at risk of poverty.

Among the most effective forms of work, in our opinion, the preference should be given to role-playing games, business games, case method, essay writing. Such forms give students the opportunity to put themselves in the place of others, to understand what gender stereotypes and prejudices they may face in future professional activities or to present their own experience of gender socialization.

Promoting the growth of students “gender awareness will lead, in our opinion, to students” understanding of the existence of hidden gender stereotypes and prejudices in the professional sphere. We are sure, students’ gender awareness will help prevent various manifestations of gender inequality against future professionals, as they will be able to resist these manifestations, and at the same time promote a conscious, free from gender stereotypes and prejudices, attitude to others in their future careers.

We see the prospects of our research in the development of a number of practical classes to advance high school teachers’ gender awareness.

Reference

1. Gender awareness. *European Institute for Gender Equality*: website. URL: <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1147> (дата зверення: 24.03.2020).

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ ҐЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З СІМ’ЯМИ, В ЯКИХ ВИХОВУЮТЬСЯ ДІТИ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Олена ВІНОГРАДОВА

Центр соціальних служб

Холодногірського району м. Харкова,

len_cccdm@ukr.net

Сучасна стратегія розвитку України забезпечує сталий розвиток соціальних змін у суспільстві, передбачає вирішення гострих соціальних проблем мешканців громад на засадах соціальної справедливості, доступності, дотримання прав людини та насамперед, принципів ґендерної рівності.

Ґендерна концепція суспільного розвитку й соціальних перетворень, спрямованих на суспільний прогрес, передбачає подолання всіх форм історичної несправедливості, оцінку результатів діяльності, забезпечення умов для саморозвитку й самовираження жінки й чоловіка як рівних у правах, свободах, обов’язках та відповідальності [1, с. 289–290].

Наразі, особливої актуальності набуває впровадження ґендерного підходу у різні сфери життєдіяльності, зокрема, у сферу соціальної роботи. Зокрема,

дотримання принципів гендерної рівності при формуванні дієвої системи надання адресної соціальної допомоги сім'ям, в яких виховуються діти з інвалідністю є невід'ємною частиною розвитку демократичного громадянського суспільства.

Ситуація в законодавчому полі, яка нині існує в Україні, в цілому має позитивну тенденцію щодо врахування гендерного компоненту в організації соціальної роботи з сім'ями, в яких виховуються діти з інвалідністю. Зокрема, у центрах соціальних служб запроваджено посаду фахівців із соціальної роботи, які спрямовують свою професійну діяльність на забезпечення комплексного та системного підходу під час надання соціальних послуг вразливим верствам населення, які мають обмежений доступ до ресурсів, намагаючись у процесі організації соціальної роботи з цією категорією сімей виключити будь-які форми дискримінації, у тому числі за ознакою статі.

Запровадження терміна «гендерна рівність» сприяло формуванню нового погляду на соціокультурні відмінності між статями, відносини між ними та процес виховання дівчаток і хлопчиків. У словнику гендерних термінів поняття «гендерна рівність» трактується як рівні умови для жінок і чоловіків у реалізації всіх прав і можливостей, зокрема, участь у політичному, економічному, соціальному та культурному розвитку. Досягнення гендерної рівності необхідне для повноцінного функціонування соціальної, економічної, культурної та політичної систем [2].

У сучасних наукових дослідженнях дедалі частіше робляться спроби розглянути процес формування особистості як представника певної статі, носія деяких вихідних якостей, що визначають зміст поведінки індивіда як жінки або чоловіка, дівчинки або хлопчика. Інтерес до цієї проблеми зумовлений не тільки тим, що категорія статі – одна з найважливіших історико-культурних соціальних проблем, а перш за все тим, що сучасні вимоги до формування гармонійної особистості передбачають врахування статі дитини [3, с. 104].

Соціальна робота та антидискримінаційні практики з членами родин, в яких виховуються діти з інвалідністю, тісно взаємопов'язані, адже гендерний аспект соціальної захищеності допомагає виявити потреби цих категорій сімей в наданні медичної допомоги та охороні здоров'я, забезпеченні освітніх послуг, захисті від соціальних ризиків і дотриманні прав людини.

У контексті нашого дослідження привертають увагу наукові праці сучасних вітчизняних вчених, тематика досліджень яких стосується гендерних питань, а саме: С. Бузько та Т. Дороніна [4, с. 275–284], О. Плахотнік [5, с. 135–150], О. Масалітіна [6, с. 39], Н. Горішна [7, с. 20–23] та інші.

Наразі у вітчизняній науці недостатньо репрезентовані роботи, що висвітлюють гендерночутливі методи та підходи до організації соціальної роботи з сім'ями, в яких виховуються діти з інвалідністю.

Під час здійснення соціальної роботи з батьками, які виховують дитину з порушеннями психофізичного розвитку, фахівець із соціальної роботи може застосовувати метод кейс-стаді та рольові ігри, які сьогодні широко застосовуються в соціальних практиках, спрямовуючи свою дію на розкриття критичного мислення батьків та пошуку власних ресурсів для мінімізації складних життєвих обставин. При цьому ведення випадку базується на глибокому аналізі окремо взятої соціальної ситуації у напрямку включення її в загальний суспільно-культурний контекст. Застосування методу кейс-стаді дозволяє фахівцю із соціальної роботи діагностувати наявність гендерних стереотипів та упереджень в родині,

стимулювати рефлексивне осмислення цих проблем батьками шляхом проведення рольових ігор, а також пошуку оптимальних рішень із застосуванням ресурсу родини. Треба наголосити, що першим кроком в організації соціальної роботи є оцінювання фахівцем потреб родини із врахуванням гендерного аспекту, після цього готуються заключні висновки щодо наявності об'єктивних причин складних життєвих обставин.

У кожному окремому випадку фахівець із соціальної роботи застосовує теоретичні практики організації гендерночутливої соціальної роботи, а також власний практичний досвід задля мінімізації негативних ризиків. Важливим фрагментом цієї роботи є проведення комплексу супервізійних заходів для фахівців. З огляду на те, що здебільшого родини, в яких виховуються діти з інвалідністю, неповні, перед фахівцем постає завдання здійснити неупереджене рефлексивне осмислення ситуації з урахуванням антидискримінаційних практик.

Тому, здійснюючи соціальну роботу з цією категорією сімей, фахівцям у своїй діяльності також треба враховувати той факт, що інвалідність і стать дитини впливають на становлення гендерної ідентичності, що є важливим для змісту освіти і процесу виховання особистості, оскільки закладає фундамент неупередженого ставлення до особи незалежно від її статі [8].

Впровадження гендерночутливих практик соціальної роботи з сім'ями, в яких виховуються діти з інвалідністю, спонукає як батьків так і фахівців із соціальної роботи, розширювати коло соціальних суб'єктів-партнерів, активно співпрацювати з громадськими об'єднаннями осіб з інвалідністю, які є важливим ресурсом для їх позитивного самовизначення та формування активної життєвої позиції.

Соціальна робота з родинами, у яких виховується дитина з інвалідністю, яка здійснюється на основі дотримання принципів гендерної рівності, має на меті активізацію власних ресурсів отримувача послуг, створення умов для незалежного життя, поваги людської гідності та дотримання прав і свобод людини.

Отже, врахування принципів гендерної рівності в організації соціальної роботи з сім'ями, в яких виховуються дітьми з інвалідністю, забезпечує дотримання прав і свобод усіх членів родини. Гендерночутливий підхід забезпечує розвиток толерантного ставлення до осіб обох статей, формування соціокультурних якостей, необхідних у майбутньому сімейному житті, дає необхідні знання, які визначають психосексуальну культуру особистості.

Література

1. Мельник, Т. М. Правові аспекти гендеру. Основи теорії гендеру : навчальний посібник. Київ : К.І.С., 2004. 326 с.
2. Словник гендерних термінів / уклад. З. В. Шевченко. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю., 2016. 336 с.
3. Главацька О. Л. Статеворольові стереотипи як соціокультурна основа гендерної соціалізації молоді в сучасній сім'ї. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2014. №4 (287). С. 104–115.
4. Дороніна Т. О., Бузько С. А. Шкільні підручники з української мови в аспекті гендерної збалансованості. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2012. Вип. 7 (2). С. 275–284.
5. Плахотнік О. Гендерована освіта: як навчальні заклади перетворюють дітей у дівчат і хлопців. *Гендер для медій* / за ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. Київ : Критика, 2017. С. 135–150.
6. Експертиза шкільних підручників : інструктивно-методичні матеріали для експертів щодо здійснення антидискримінаційної експертизи електронних версій проектів підручників,

поданих на конкурсний відбір проектів підручників для 1 класу закладів загальної середньої освіти / за заг. ред. О. А. Малахової. Київ, 40 с.

7. Горішна Н. М. Гендерна освіта соціальних працівників у США. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2011. Вип. 20. С. 20–23.
8. Клецина И. С. Психология гендерных отношений: теория и практика. Санкт-Петербург : Алетея, 2004. 408 с.

GENDER ASPECT OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE FUTURE TEACHER IN COMBATING BULLYING

Tetiana HOLOVANOVA
Zaporizhzhia National University,
tatyana1956@gmail.com

The changes taking place in the Ukrainian secondary and higher education actualize the problem of forming the professional competences of future teachers, as subjects of creating a safe and healthy educational environment [1]. The study of the safety of the educational environment through the prism of the formation of professional competence of the future specialist in combating bullying in educational institutions has its specifics. Because it is carried out on the border of social psychology, a theory of children's rights, social pedagogy, management psychology, a theory of gender education, a theory of competence education.

The experience of research work of the Center for Gender Education of Zaporizhzhia National University has shown that this problem has three aspects: gender, psychological and pedagogical, legal [2]. Gender stereotypes are internal attitudes about the place of men and women in society, their functions and social tasks. Discrimination is that individuals or groups in society may not receive any assistance or rights due to stigma. The formation of stigma occurs at two levels of communication – interpersonal and mass. At the first level, a certain position is formed concerning a particular person or group, sometimes based on a one-time negative experience of interaction. In the second level, mass communications play a significant role. Bullying can take many forms. The key characteristic is the system. It creates multiple repetitions and this distinguishes bullying from a single manifestation of aggressive behaviour. Based on these provisions, a concept was developed to study the impact of gender stereotypes on student behaviour in a bullying situation. In the process of preparation, diagnostic tools were developed to study the impact of gender stereotypes on the behaviour of students in a bullying situation.

In turn, the procedure for determining the impact of gender stereotypes on behaviour in a bullying situation was reduced to the choice of high school students, students, teachers, high school teachers of different answers in situations. The first situation was: «If a boy in a situation of harassment seeks help from parents, teachers, a psychologist, he is considered:

- a weakling;
- his actions are assessed as correct.

40,9 % of surveyed school teachers believed that if a boy in a situation of harassment seeks help from parents, teachers, a psychologist, he is considered, among other answers, «weakling»: students – 26,3 %; school teachers – 40,9 %; university